

Arbetsmiljörutiner i byggprojekt

Arbetsmiljöarbetet i ett byggprojekt styrs via lagstiftning och de arbetsmiljöregler som tas fram av Arbetsmiljöverket.

Arbetsmiljöreglerna för bygg och anläggningsarbete (AFS 1999:3) innebär bland annat att:

- Byggherren ansvarar för arbetsmiljön även under byggprojektets förberedelseskede och planering, det vill säga inte enbart under projekteringen som tidigare.
- En *byggarbetsmiljösamordnare* ska utses av byggherren.
- En *arbetsmiljöplan* (AMP) ska tas fram för hela byggprojektet innan byggarbetsplatsen etableras.

Arbetsmiljöföreskrifter

Arbetsmiljöverket publicerar alla arbetsmiljöföreskrifter och rekommendationer för en säker arbetsmiljö på sin hemsida (www.av.se). Där finns alltid de senaste versionerna inklusive ändringar i och tillägg till befintlig lagstiftning kring arbetsmiljö.

Byggherrens arbetsmiljöansvar

Byggherren har det övergripande arbetsmiljöansvaret för hela byggprojektet, såväl under planering som utförande.

För att samordna arbetsmiljöarbetet är byggherren skyldig att utse sig själv eller annan lämplig person till dels byggarbetsmiljösamordnare för planering och projektering av byggnads- och anläggningsarbetet (förkortad BAS-P), respektive för utförandet av arbetet (förkortad BAS-U).

Byggherrens ansvar kan alltså överlåtas på en uppdragstagare. Detta är endast möjligt om arbetet sker som ett samlat uppdrag i form av en general- eller totalentreprenad. För att överlåtelsen ska vara giltig krävs också ett skriftligt avtal om att arbetsmiljöansvaret överläts. Det kan finnas maximalt två uppdragstagare, en för planering och projektering och en för själva utförandet.

Förutsättningen är att uppdragstagaren har ett uppdrag att självständigt svara för planeringen och projekteringen eller för genomförandet av ett helt byggprojekt. Det innebär att denne självständigt hanterar hela byggprojektet i stället för byggherren.

Byggarbetsmiljösamordnaren

Byggarbetsmiljösamordnare ska ha den utbildning, kompetens och erfarenhet som behövs för att kunna utföra sina arbetsuppgifter. Även personal som sköter byggarbetsmiljösamordning åt ett utsett företag ska ha denna kompetens.

Byggarbetsmiljösamordnarens kompetens och ansvar:

- Erfarenhet från utförande av byggnads- och anläggningsarbete samt erfarenhet från arbete med samordning, ledning eller styrning av byggprojekt.
- Grundläggande arbetsmiljökunskap och goda kunskaper om arbetsmiljölagen, arbetsmiljöförordningen och om de föreskrifter som är viktigast för det aktuella arbetet.
- Upprätta eller låta upprätta en arbetsmiljöplan för hela byggprojektet.
- Utarbeta en dokumentation som innehåller relevant arbetsmiljöinformation för framtida drift, underhåll, reparation, ändring och rivning av objektet.

En byggarbetsmiljösamordnare ska särskilt beakta följande:

- Byggtiden och tiderna för de olika delstaparna ska vara så väl tilltagna att arbetet kan utföras i sådan takt att det går att undvika risker för ohälsa och olycksfall.
- Transporter av byggmaterial, rivningsmassor och utrustning ska kunna ske på ett godtagbart sätt ur arbetsmiljösynpunkt.
- Etableringsområdet ska normalt vara så stort att de kontor, personalutrymmen med mera som behövs för all verksamhet på byggarbetsplatsen får rum utan att det blir för trångt.
- Planering och projektering ska vara färdiga i så god tid att det finns tillräckligt med tid för samordning av arbetets utförande.
- Innan rivning, ombyggnad eller renovering ska byggherren eller uppdragstagaren klarlägga eventuell förekomst av hälsofarligt material. Provtagning och analys ska göras om inte förekomsten av sådant material redan är känd.
- Stabiliteten hos ett objekt som ska rivas helt eller delvis ska undersökas innan arbetet startar.

Arbetsmiljöplan (AMP)

Byggherren har ansvar för att det finns en arbetsmiljöplan färdig inför etablering av byggarbetsplatsen. Arbetsmiljöplanen är ett verktyg för att förebygga olyckor och ohälsa.

Arbetsmiljöplanen ska vara uppdaterad och aktuell för att kunna användas under hela byggskedet.

Byggarbetsmiljösamordnaren (BAS-U) ska:

- Se till att arbetsmiljöplanen finns tillgänglig för alla på byggarbetsplatsen direkt vid etableringen.
- Fortlöpande genomföra anpassningar av arbetsmiljöplanen om det behövs, till exempel om förutsättningarna förändras.

Arbetsmiljöplanen ska innehålla följande:

- De regler som ska tillämpas på byggarbetsplatsen.
- En beskrivning av hur arbetsmiljöarbetet ska organiseras.

- En beskrivning av de arbetsmiljöåtgärder som ska vidtas om bland annat följande arbeten förekommer:
 - Arbete med risk för fall.
 - Schaktningsarbete med risk för ras.
 - Arbete med vissa kemiska eller biologiska ämnen.
 - Arbete i närheten av högspänningsledningar.
 - Arbete som medför risk för drunkning.
 - Arbete i brunnar och tunnlar.
 - Arbete där sprängämnen används.
 - Arbete med montering av tunga byggelement.
 - Arbete på plats eller område med passerande fordonstrafik.
 - Rivning av bärande konstruktioner eller hälsofarliga material och ämnen.

Om byggnads- eller anläggningsarbetet ska utföras på en plats där annan verksamhet kommer att pågå samtidigt ska detta beaktas i arbetsmiljöplanen.

Förhandsanmälan

Byggherren ska, utom vid mindre arbeten, lämna förhandsanmälan till Arbetsmiljöverket innan arbetet påbörjas (se 7 § i föreskrifterna AFS 1999:3 Byggnads- och anläggningsarbete).

Byggherren ska se till att kopia av anmälan anslås på byggarbetsplatsen och att denna hålls uppdaterad.

Val av utrustning och metoder

Arbetsmetoder och utrustning planeras vid arbetsberedningen och ska väljas så att:

- Olycksfall på grund av fall eller ras förebyggs.
- Hälsofarlig och onödigt tröttande kroppslig belastning undviks.
- Exponering för buller, vibrationer, farliga ämnen och luftföroreningar minimeras.

Information och utbildning

Begriplig information ska lämnas till medarbetarna om arbetet och de arbetsmiljöåtgärder som är vidtagna eller planerade, samt om vilka regler som gäller.

Särskild utbildning eller instruktion behövs i allmänhet när nya produkter eller arbetsmetoder ska användas.

Skyddsronder

På en byggarbetsplats sker ständiga och snabba förändringar, vilket innebär att nya risker kan uppstå. Det är därför särskilt viktigt med regelbundna skyddsronder.

När byggandet pågår som mest aktivt kan det vara lämpligt att gå skyddsronde en gång i veckan. Annars med två eller tre veckors mellanrum.

- Skyddsrondsarbetet underlättas av checklistor som anpassats för olika riskområden, verksamheter och utrustningar.
- I skyddsrondsprotokollet är det lämpligt att ta upp både förebyggande och avhjälpande åtgärder.

Dokumentation

När arbetet avslutats ska byggherren ha en färdigställd dokumentation med information av betydelse för arbetsmiljön.

Dokumentationen ska beskriva:

- Objektets konstruktion och utformning.
- Vilka byggprodukter som använts.
- Information av betydelse för arbetsmiljön vid drift, underhåll, reparation, ändring och rivning av byggnaden eller anläggningen.

Dokumentationen ska förvaras så länge byggnaden eller anläggningen finns kvar.

Planering

Arbetet ska planeras så att olika verksamheter inte sammanfaller i tid och rum på ett sådant sätt att risk för ohälsa eller olycksfall uppkommer.

Att planera för en säker arbetsmiljö:

- Det är viktigt att planera i god tid.
- Planeringen ska grundas på en riskbedömning.
- Alla arbeten ska planeras så att de kan utföras i en sund och säker miljö.

Arbetsplatsens disposition

I APD-planen planeras bland annat för logistik, utrymme för bodar, verkstäder och upplag samt för förbindelseleder och transportanordningar. Det är viktigt att lösa hur man ska ta sig till alla platser där man behöver arbeta. Vägar för fordonstrafik ska separeras från leder för gående.

Tidplanen

Stress innebär en ökad risk för olycksfall. Tidplaneringen för att undvika stress och att farliga arbetsmoment utförs samtidigt med andra arbeten är särskilt viktigt om byggtiden är kort i förhållande till arbetenas omfattning.